

“SENFONİ”
HEYKELTRAŞ
ZERRİN BÖLÜKBAŞI

ARŞİV KATALOĞU

1919 – 2010

Kadın Eserleri Kütüphanesi ve Bilgi Merkezi Vakfı Yayınları: 42
Özel Arşivler Dizisi No. 2

Katalogu Yayına Hazırlayan

Mehmet Sadık Kişi

Kadın Eserleri Kütüphanesi ve Bilgi Merkezi Vakfı
Kadir Has Caddesi, Fener Vapur İskelesi Karşısı Tarihi Bina, No. 8
Haliç – Fener / İstanbul

E-Posta : kadineserleri@gmail.com

Web : www.kadineserleri.org

Telif Hakkı© Kadın Eserleri Kütüphanesi ve Bilgi Merkezi Vakfı – 2011
Bu eserin hiçbir bölümü aynen ya da özet olarak telif hakkı sahibinin
yazılı izni alınmadan kullanılamaz ve çoğaltılamaz.

Katalog Bilgi Kartı

“Senfoni” Heykeltraş Zerrin Bölükbaşı Arşiv Kataloğu 1919
- 2010 / haz. Mehmet Sadık Kişi.- İstanbul: Kadın Eserleri
Kütüphanesi ve Bilgi Merkezi Vakfı, 2011.

164 s. ; 24 cm.

Dizin var.

ISBN:

1.Arşiv Kataloğu 2. Zerrin Bölükbaşı 3. Mehmet Sadık Kişi

Z2844.W6 (LC)

o16.73o (Dewey)

Kapak fotoğrafı:

Zerrin Bölükbaşı Özel Arşivi: 9x14 / S&B fotoğraf. [1945-1955] – 7 / 91
Kadın Eserleri Kütüphanesi ve Bilgi Merkezi Vakfı Özel Arşiv Bölümü

“Senfoni”:

Zerrin Bölükbaşı'nın heykel çalışmalarından birine vermiş olduğu isimdir.

ÖZEL ARŞİVLER DİZİSİ NO: 2

“SENFONİ”
HEYKELTRAŞ
ZERRİN BÖLÜKBAŞI

ARŞİV KATALOĞU
1919 – 2010

Yayına Hazırlayan
Mehmet Sadık Kişi

Kadın Eserleri Kütüphanesi ve Bilgi Merkezi Vakfı - 2011

Zerrin Bölükbaşı.10x15 S&B fotoğraf. (t.y.)

SUNUŞ

Kadın Eserleri Kütüphanesi ve Bilgi Merkezi Vakfı 22. yılında yeni bir kitap dizisi başlatıyor. Bu dizinin konusu, kadın özel arşivlerinin içerdiği belgelerin kataloglanmasıdır. Elinizdeki kitap bu dizinin ikincisidir.

20. yüzyılın başlarında, birinci dalga feminist hareketinin sonlarına doğru, bu hareketin tarihinin yok olmaması için Amerikalı ve Avrupalı kadınlar öncülük ederek, “Kadınların Özel Arşivleri”ni toplamaya başlamışlardır. Ülkemizde ise kadın arşivlerinin toplanması ve bağışlanması gelenek dışıdır. Gelenek olmayan yerde yeni yöntemler yaratmak gerekiyor. Bir kadının arşivinin belli bir kurumda bulunması, ya kadının meşhur olmasına, ya da önemli bir ailenin üyesi olmasına bağlıdır. Vakfımız 1989 yılından beri, yaşadıkları dönemde iz bırakmış kadınların özel arşivlerine ulaşmaya çalışmaktadır. Bugüne dek 45 kadının özel arşivine erişilip, koruma altına alınmıştır.

Önümüzdeki yıllarda, kadın tarihine ve tarihçilere ışık tutacağını umduğumuz bu kadınların da özel arşiv belgelerini kataloglayıp, yayınlamayı amaçlıyoruz. Böylelikle, kadınlar arasında “Özel Arşiv” lerini bağışlama geleneğinin yaygınlaşacağına inanıyoruz. Kadınlar olarak daha bilinçli ve duyarlı davranarak, bu çabaya katkının artması ve daha nice kadının arşivine sahip çıkabilmek dileğiyle...

Yönetim Kurulu
Ağustos, 2011

ÖNSÖZ

Kadın Eserleri Kütüphanesi ve Bilgi Merkezi Vakfı, Zerrin Bölükbaşı ile 1999 yılında Kadın Heykeltraşlar Ajandasının hazırlığı sırasında tanıştı. Daha sonra da sanatçının “**Dansöz**”³ adlı eserini bu ajandanın kapağı yapmaya karar verdi.

Zerrin Bölükbaşı'nın özel arşivini Vakfa kazandırma düşüncesi daha o dönemde başladı. 2009 yılında Zerrin Bölükbaşı'yı Vakfa tanıştıran İmren Sipahi, Aslı Davaz ile heykeltraşın Mecidiyeköy'deki evine giderek, oğlu Ahmet Bölükbaşı ile birlikte bu özel arşivin Vakfa kazandırılması konusunu görüştüler. Zerrin Bölükbaşı o dönemde hayattaydı ve 90 yaşındaydı. Oğlu bu ziyaretten birkaç hafta sonra annesinin özel arşivini derleyerek, 30 Nisan 2009 tarihinde Vakfa bağışladı. Ayrıca annesinin “**Dans - Bale - 1996 Bronz**” adlı heykel çalışmasını da Vakfa bağışladı. Bugün heykel Vakfın okuma salonunda sergilenmektedir.

Ben Kadın Eserleri Kütüphanesi ve Bilgi Merkezi Vakfı ile 2009 yılının Ağustos ayında tanıştım. Çok değerli hocam Tüba Çavdar Karatepe'nin yürüttüğü İstanbul Kadın - Kadın İstanbul adlı projede asistan olarak görev aldım. Projenin sonunda Marmara Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi mezunu olmam nedeniyle heykeltraş Zerrin Bölükbaşı'nın özel arşivinin kataloğunun yapılması bana önerildi. Bu bölümden mezun olmama rağmen, fakültede Kadın Konulu Arşivcilik eğitimi görmediğimden biraz zorlandım.

3. Bronz Döküm Heykel “**Dansöz**”, Zerrin Bölükbaşı

Ancak bu süreç içerisinde Kadın Eserleri Kütüphanesi ve Bilgi Merkezi Vakfı'nın, Özel Arşivler Katalog Dizisi Projesi'ni yürüten Vakıf kurucu üyesi Aslı Davaz ile birlikte çalışmak işimi kolaylaştırdı.

Kadın Eserleri Kütüphanesi ve Bilgi Merkezi Vakfı, kurum olarak 1989 yılından beri yani 22 yıldır sistematik, bilinçli ve yöntemli bir şekilde kadın arşivlerini sağlama çalışmalarını yürütmektedir. Sağladığı bu arşivlerin kullanımını kolaylaştırmak amacıyla, ayrıntılı kataloglar oluşturmakta ve bu kataloglarda kadınların varlığını, çalışmalarını ve yaratıcılıklarını ortaya koymak için klasik arşivcilik yöntemlerini aşmaya gayret etmektedir.

Bu çalışma sürecinde belge tanımlamalarında yaptığı yardımlardan dolayı Ahmet Bölükbaşı'na, katalogun son aşamasında değerli önerileri ile bana yardımcı olan hocalarım Oğuz İcimsoy ve Tüba Çavdar Karatepe'ye ve bu çalışmayı yapmama olanak sağlayan Kadın Eserleri Kütüphanesi ve Bilgi Merkezi Vakfı Yönetim Kurulu'na en içten teşekkürlerimi sunuyorum.

Mehmet Sadık Kişi
Haziran 2011, İstanbul

ANNEM, HEYKELTRAŞ ZERRİN BÖLÜKBAŞI

Kadın Eserleri Kütüphanesi ve Bilgi Merkezi Vakfı yöneticileri annem hakkında bir arşiv yapmak isteklerini ilettiklerinde, ben de benim için çok önemli bir görevi yerine getirme arzusu ve sevinci ile kollarımı sıvayarak elimden geldiğince onlara katkı vermeye çalıştım.

Babamın işini çok sevmesi, şimdiki zamanların deyimi ile “işkolik” olmasından dolayı çocukluğum ve gençliğimin ilk yılları daha ziyade annemle geçti. Annem büyük bir aşkla bağlandığı heykeltıraşlık faaliyetini yürütürken, cemiyet ve galeri müdüreligi gibi sosyal aktiviteleri de yürütebilen diğer yandan da babam ve bana karşı tüm aile görevlerini eksiksiz yerine getirebilen bir kadındı. Atölyesinden bazen çıkamadığı, o bizim anlayamadığımız yaratıcılık zevkini doya doya yaşayıp sonunda bitap düştüğünde, o kadar yorulmamasını, bunun yerine ev işlerine daha fazla vakit ayırmasını ima ederek kendisine takılırdık.

Şimdi bu söylediklerimden ötürü ne kadar üzgün ve pişmanım.

Sonra anladım ki, o kabına sığamayan bir kadındı.

1959-1960 yıllarında Sedef Ada'sında satın aldığımız evin yapımı, motorla gittiğimiz Ada'da baştan sona annemin gözetiminde gerçekleşti. Ev bittikten sonra bir hafta sonu, babacığımın “Burada Zerrin Hanım'ın bir evi varmış, acaba ne yanda” diye geliş ada sakinleri arasında o yıllarda espri konusu olmuştu.

Annem 1986 yılında babamı kaybettikten sonra yalnız kaldı. Ama eşimle onun hep yanında olduk. Açtığı sergilerde kendisine yardımcı olmaya çalıştım. Keşke daha fazlasını yapabilseydim.

2000'li yılları aştığımızda annem Alzheimer hastalığının pençesine düştü. 2008 yılına kadar eşim Nesrin, daha sonra da oğlum Nazif ile birlikte hep onun yanında olduk. O içi içine sığmayan, hayat dolu kadın yatağa bağımlı hale gelmişti. O, hastalığının ileri zamanlarında dahi etrafına karşı zarafetini ve nezaketini asla kaybetmedi ve sabırla o hayata sessizce göğüs gerdi.

14 Kasım 2010'da onu kaybettik. O ailemizin ulu çınarıydı. O Cumhuriyetimizin ilk kadın sanatçılarından biri idi. O bir asildi.

Annemin arşivinin hazırlanması fikrinin sahibi Aslı DAVAZ ve İmren SİPAHİ'ye, ayrıca bu süreçte sabırlı ve titiz bir çalışma yürüten Mehmet Sadık KİŞİ'ye sonsuz teşekkür ve şükranlarımı sunarım.

Ahmet Nedim Bölükbaşı

27 Haziran 2011

İstanbul Güzel Sanatlar Akademisi'ne başladı.1937 yılında oldukça ünlü bir heykeltıraş olan Rudolf Belling⁴ bu akademiye hoca olarak atanmıştı.

1941 yılında Zerrin Hanım, 2 yıl üst üste sanat tarihi dersini veremediğinden dolayı yüksek kısmına devam edemeden mezuniyet belgesini aldı. Akademi'den mezun olmasına rağmen oradaki çalışmalarına devam etti. 1944 yılında Rıza Tefvik Bölükbaşı⁵'nin oğlu Nazif Bölükbaşı⁶ ile evlendi.

1954 yılında Akademi'den mezun olan sanatçıların eserlerini sergileyecek bir sergi salonun açılması için dönemin Belediye başkanı Fahrettin Kerim Gökay'dan izin alındı. Beyoğlu Şehir Galerisi o yıl içinde açıldı ve yöneticiliğini 9 yıl boyunca Zerrin Hanım yürüttü. İlk kişisel sergisini 1956 yılında yine bu galeride açtı. 1958 yılında Dansöz isimli heykel çalışması ile Paris'te düzenlenen ve 27 ülkenin katıldığı yarışmada ikincilik ödülü aldı. 1963 yılında ise Zenci Başı(Arap Başı) isimli heykel çalışması ile de dördüncülük ödülü aldı. Merkezi Paris'te olan Milletlerarası Kadın Sanatçılar Kulübünün İstanbul'da bir şubesi 1965 yılında açıldı. Zerrin Bölükbaşı bu kulübün başkanı seçildi. Kulübün faaliyetleri 1973 yılına kadar devam etti.

Zerrin Hanım sadece heykel alanında eserler ortaya koymuyordu. Çocukluğundan beri devam ettirdiği bir yönü vardı, şiirleri. 1974 yılında bir reklam şirketinin düzenlediği şiir yarışmasında "Ne Olur" adlı şiiri ile üçüncülük ödülü aldı. 1979 yılında " Anadolu Şairleri" adı ile basılan şiir kitabında birkaç şiiri yayımlandı. 1980 - 81 yıllarında arka arkaya iki sergi açtı. 1986 yılında Ankara Tanbay Sanat Galerisi'nde açtığı serginin gelirinin tamamını Afrika'daki yardıma muhtaç insanlara bağışladı.

4. (d. 26 Ağustos 1886 – ö. 9 Haziran 1972), Alman heykeltıraş. Soyut heykel üreten ilk Alman sanatçılardandır. II. Dünya Savaşı yıllarında Türkiye'ye göçmüş ve 30 yıl boyunca Türkiye'de yaşayarak Türk heykeltıraşlarının yetişmesinde emek vermiştir.

5. (1869, Mustafapaşa -1949, İstanbul) Türk şair, felsefeci ve devlet adamı.Hece vezninde yazdığı şiirlerle tanınan Tefvik Rıza Bölükbaşı, felsefeye merakı nedeniyle *Filozof Rıza* olarak anılırdı. Tıp eğitimi gören Tefvik Rıza, Osmanlı döneminde milletvekilliği, *Milli Eğitim Bakanlığı* da yapan çok yönlü bir kişilikti. Politikadaki tutarsızlıkları ve ateşli kişilik yapısı nedeniyle olaylarla dolu bir ömür sürdü. *Sevr Antlaşması*'nı imzalayan Osmanlı delegesi olarak Yüzellilikler arasında yer aldığı için uzun yıllar sürgünde yaşadı; gurbet acısını, şiirlerinde dile getirdi.

6. O yıllarda Nazif Bey İstanbul Valisi'nin özel kalem müdürü idi. Nazif Bey uzun boylu, İngilizce, Fransızca ve Arapçayı çok iyi derecede konuşan, güzel dans edebilen ve keman çalabilen oldukça etkileyici biriydi. 1948 yılında oğulları Ahmet Bölükbaşı dünyaya geldi. Zerrin Hanım eşinin görevi nedeniyle sık sık seyahat etti.

Aynı yıl içinde eşi Nazif Bölükbaşı'nı kaybetti.⁷

Zerrin Bölükbaşı doğacı ve akademik bir yaklaşımdan ziyade, klasik form anlayışı dışında yaşamı yorumlamaya yönelik bir üsluplaştırma ile figürün deformasyonu düzenlemelerinde bulundu. Heykel anlayışı çağdaş ve yerel bir duyarlık ve gözlemler doğrultusunda olup, yaşam yorumları insancıl duygular içeren çok yönlü bir araştırma ve anlatıcılıktaydı. Daha sonra heykel çalışma faaliyetlerini aktif bir şekilde kişisel ve karma sergiler açarak 2000'li yılların başına kadar sürdürdü.

Zerrin Bölükbaşı, 14 Kasım 2010 tarihinde vefat etti.

7. Yıldanur Ketenci, *Zerrin Bölükbaşı Yaşamı ve Sanatı*, Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Heykel Bölümü, 1995

İÇİNDEKİLER

(Tasnif Şeması)

Sunuş	7
Önsöz	9
Annem, Heykeltraş Zerrin Bölükbaşı	11
Zerrin Bölükbaşı (Biyografi)	13
Kısaltmalar Listesi	19
A. Aile ve Özel Hayatı	21
01 Özel Belgeler (Özgeçmiş, Nüfus Cüzdanı, Evlenme Cüzdanı ile Hobileri ve Çalışmaları Dışında Kalan Biriktirdikleri)	23
02 Fotoğraflar	
02.1 Bireysel Fotoğrafları	24
02.2 Aile Fotoğrafları	34
02.3 Arkadaşları, Yakınları ve Sergiye Gelenler ile Olan Fotoğrafları	40
02.4 Devlet Adamları ile Olan Fotoğrafları	60
02.5 Tanımsız Fotoğraflar	66
03 Çeşitli Belgeler	67

B. Eğitim Hayatı	69
Akademi Yılları	71
C. Mesleki / Sanat Yaşamı	73
01 Eserleri	
01.1 Heykel Çalışmaları	75
01.2 Büst Çalışmaları	104
02 Sergileri	
02.1 Sergi Davetiyeleri, Afişleri, Broşürleri	109
02.2 Sergilerinden Fotoğraflar	114
02.3 Sergileri ile İlgili Diğer Materyaller	115
03 Hediyeler/Belgeler/Ödüller/Teşekkür Belgeleri	117
04 Tanımsız Fotoğraflar	119
D. Hobileri – Merakları, Gezileri	123
01 Hobileri, Merakları	125
02 Gezileri	126
E. İlişkili Olduğu Sivil Toplum Kuruluşları	129
F. Hakkında Çıkanlar	133
01 Gazete ve Dergi Yazıları	135
02 Tezler, Basılmamış Çalışmalar	150
G. Üç Boyutlu Materyaller	151
Dizin	155

KISALTMALAR LİSTESİ

T.B.M.M	:	Türkiye Büyük Millet Meclisi
MSÜ	:	Mimar Sinan Üniversitesi
S&B	:	Siyah - Beyaz
(t.y)	:	Tarih Yok
K	:	Klasör
B	:	Belge